

TIT. X.

DE PRIVILEGIIS DOTIS¹ HÆRETICIS MULIERIBUS NON PRÆSTANDIS.

NOVELLA CONSTIT. CIX.

Imp. Justin. Aug. Joanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario et patricio.

PREFATIO.

Unam nobis esse in omni nostræ reipublicæ et imperii vita, in Deo spem credimus, scientes quia hæc nobis et animæ et imperii dat salutem, unde et leges nostras inde pendere competit, et in eam respicere: et hoc eis principium esse, et medium, et terminum. Sciunt igitur universi qui ante nos imperantes, et maxime Leo² pia memoria, et Justinus³ pia memoria noster pater in suis constitutionibus, hæreticis omnibus interdixerunt, ut neque ulla ipsi participarent militia⁴, neque quodlibet in publicis curis participium haberent, uti ne occasione militarium et publicorum collegiorum sanctæ Dei catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ membra viderentur vastare: ita et nos ipsi hoc egimus, nostris constitutionibus hoc roborantes. Hæreticos⁵ vero et illi dixerunt, et nos dicimus eos qui diversarum sunt hæresium: quibus conjungimus et connumeramus et qui Nestorii Judaicam sequuntur vesaniam, et Eutychnianistas, et Acephalos qui Dioscori⁶ et Severi mala secta languent, et Manichæi et Apollinaris renovantium impietatem: et ad hoc omnes qui non sunt membrum sanctæ Dei catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ, in qua omnes concorditer sanctissimi episcopi, et totius orbis terrarum patriarchæ, et Hesperia, et Romæ, et hujus regni civitatis, et Alexandria, et Theopoleos, et Hierosolymorum, et omnes qui sub eis constituti sunt sanctissimi episcopi, apostolicam prædicant fidem, atque traditionem. Igitur sacram communionem in catholica Ecclesia non percipientes a Deo amabilibus sacerdotibus hæreticos⁷ juste vocamus. Nam licet nomen christianorum sibi imponerint: attamen a christianorum se fide et communione separant, Dei judicio semetipsos subdi agnoscentes.

CAP. I.

Quæ igitur de hæreticis prolata sunt lege omnibus sunt manifesta. Nos autem volentes orthodoxam amplectentes fidem, et eam defendentes, habere aliquod amplius privilegium iis qui alienant semetipsos a Dei ovili (quoniam neque⁸ justum est æqualibus cum orthodoxis hæreticos dignos fieri privilegiis) propterea et nunc ad præsentem respeximus legem. Quia⁹ enim dedimus privilegium mulieribus dotium, ut etiam prioribus¹⁰ creditoribus præponantur, et meliorem ordinem eas habere, et nec a tempore superatas: in donationibus autem propter nuptias secundum tempora per quæ fiunt, hypothecas habere omnibus in præsentem facimus manifestum per hanc sacram nostram legem, quia et hoc privilegium et tacitas hypothecas, et omnia alia quæ mulieribus omnibus in diversis privilegiis a nostris legibus data sunt, illis damus solis quatenus his fruatur, et utantur, et quæ diligentiam habent rectam, et adorandam nostram fidem tenere (catholicæ dicimus et apostolicæ Ecclesiæ) et participare in ejus salutari communione. Quæ enim separant se a sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia, et sacrosanctam in ea communionem percipere non patiuntur a Deo amabilibus sacerdotibus, nolumus omnino talibus frui privilegiis. Si enim se separant a Dei muneribus, et a sacra communione alienas faciunt: multo potius et nos non eas dignas fieri privilegiis, neque ex nostris legibus frui permittimus continentia: sed sint eis inaccessibilia omnino ex legibus beneficia: et omni privilegio ex nostris constitutionibus eis dato privabuntur.

CAP. II.

Licebit autem eis melioris¹¹ sententiæ factis, et rectam veramque amplectentibus fidem, et hæc semper contentas talibus perfui muneribus et privilegiis: his in omni ditione valentibus, atque servandis, principaliter quidem a Deo amabilibus episcopis et sacerdotibus, deinde a nostris administratoribus et iudicibus, sive sint majores sive minores: et insuper a tua celsitudine, apud quam et præsentem facimus legem. Unde competens est, et iudices apud quos aliquæ movebantur contra mulieres causæ, aut a mulieribus quedam privilegia sibi vindicare volentibus, respicere ad præsentis nostræ legis subtilitatem: et si non invenierint eas orthodoxæ fidei existentes, et percipientes sacrosanctam, et adorabilem communionem in sanctissima catholica Ecclesia et apostolica

TIT. X. — 1. Lib. 7. C. 74. — 2. L. 9. C. de divers. offic. — 3. Fac. L. 12. C. de hæreticis. — 4. L. 20. C. de episc. aud. — 4. d. L. 20. d. L. 12. — 5. L. 2. in fin. C. de hæreticis. — 6. L. 8. in fin. pr. C. d. t. — 7. d. L. 2. § 1. L. 12. C. d. t. — 8. L. 1. C. d. t. N. 45. — 9. Authent. Item privilegium, C. de hæreticis. — 10. N. 97. § 5. L. 12. C. qui potiores; L. 11. N. 153. c. 6. L. ult. C. de fundis patrum. — 5. d. N. 97. — 11. N. 153. c. 9. — 16. N. Leon. 108. — 17. Authent. Qui semel, C. quomodo et quando iudex. — 18. L. un. C. ut nemo invitus agere. — 19. Vide tamen § ult. in fin. infr. hic; L. 5. C. de ingenuis manumissis. — 20. L. 69. D. L. 13. § 2. C. de iudicis. — 21. Fac. L. 42. § 1. D. de iure fisci; L. 1. § 2. D. de requirendis; L. 4. § 2. D. de damno infecti; L. 2. C. de annali excepti; L. 6. c. de remis. pign.

a venerandissimis ejus sacerdotibus, non permittere frui ex nostris constitutionibus privilegiis.

EPILOGUS.

Quæ igitur placuerunt nobis, et per hanc sacram declarata sunt legem tua celsitudo cognoscens, causis apud eam motis servare, et operi effectuique tradere curet, et per solennia edicta et præcepta propria omnibus faciat manifesta, et in hac felicissima civitate, et in provinciis ut cognoscant omnes quanta et quæ nobis cura est et veræ circa Dominum Christum verum Deum fidei, et nostrorum subjectorum salutis. — Dat. 2 kal. Maji Constantinop., DN. Justin. P. P. August. anno 14, BASILIO V. C. Cons.

TIT. XI.

DE NAUTICIS USURIS¹.

NOVELLA CONSTIT. CX.

Imp. Justin. August. Joanni gloriosiss. sacrorum Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario et patricio.

PREFATIO.

Novimus ex denunciatione tuæ celsitudinis, legem fecisse jam² nos de trajectitiis pecuniis, quæ manifesta facta est foro tuo.

CAP. I.

Sed quoniam postea aditionibus nobis factis, percepimus legem illam non valere, rescindi eam sperantes ex foro tuo: cognovimus autem eam et in quibuslibet provinciis, jam insinuatam: propterea sancimus talem legem omnino vacare, et si contigerit etiam per provincias eam destinari, nec ibi valere, sed invalidam esse. Siquæ non volumus causam procedere, tanquam si nec scripta fuisset memorata lex: sed secundum de talibus positas leges a nobis negotia et æstimatione et sententia potiantur.

EPILOGUS.

Quæ igitur placuerunt nobis, et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique tradere festinet. — Dat. 6 kal. Maji CP., DN. Justin. P. P. Aug., BELISARIO V. C. Cons.

TIT. XII.

HÆC CONSTITUTIO INNOVAT CONSTITUTIONEM¹, QUÆ PRÆSCRIPTIONEM CENTUM ANNORUM VENERABILIBUS LOCIS DEDERAT.

NOVELLA CONSTIT. CXI.

Imp. Justin. Aug. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

PREFATIO.

Quod medicamenta² morbis, hoc exhibent jura negotiis. Unde consequitur, ut nonnunquam a iudicio discordet effectus, et quod credebatur conjectura prodesse, experimento inveniat inutile. Probat igitur hoc præsentis etiam necessitas sanctionis, in qua privilegium ex religioso proposito sacrosanctis ecclesiis Dei, et monasteriis, aliisque religiosis locis constitutione nostra nuper indultam, necessaria correctione distinguimus. Dudum³ siquidem jusseramus ad centum illis annos exceptionis propagari curricula, per quos licentiam sanctionis negotia quidem multa commota sunt, et velut antiquorum vulnerum obductæ patuerunt iterum cicatrices: sed eorum sanitas provenire non potuit, probationum scilicet difficultatibus impedita: quoniam per tantum seculi magis quam temporis spatium, nec documentis integritas, nec actus fides, nec ætas valet testibus suffragari.

CAP. I.

Unde quia largitati nostræ causarum non occurrit angustia: cum ratione simul ac religione tractantes prædictum privilegium, usque ad possibilem modum deducere experimento retraximus et jubemus in negotiis quæ antehac triginta annorum removebat exceptio, nunc venerabilibus ecclesiis, monasteriis, et xenodochiis, nec non orphanotrophiis, et bre-

So. C. de iure dot.; vide tamen d. N. 97. c. 4. — 11. L. ult. in fin. C. de summa Trinit. — 12. L. 1. C. de iure fisci. — 13. L. 2. D. L. 6. C. qui potiores. — 11. L. 2. C. d. t. — 12. Authent. Generaliter, C. de episc. et cler. — 13. N. 55. c. 2. § 2. Insuper de satad. — 14. § 1.

photrophiis, et ptochotrophiis quadraginta⁴ annorum protelatio conferatur: salva scilicet circa alias personas et causas virtute, quam semper tricennalis sibi præscriptio vindicabat: quoniam hanc decem annorum adjectionem solis (ut dictum est) religiosis locis, eorumque iuri vel contractibus indulgemus: ut sopitæ hoc temporis spatio tam personales quam hypothecariæ actiones in perpetuum conquiescant: nihil penitus aliis exceptionibus derogantes: sed tam in aliis quam triennio vim roborque tenentibus, in illis namque (ut dictum est) negotiis religiosos contractus memorato quadraginta annorum privilegio volumus perfui, in quibus eis centum annorum prærogativam constituto⁵ nostra contulerat. Si quas plane causas ante hanc nostram constitutionem ab ecclesiis cæterisque sacris locis ubicunque commotas, judicialis sententia aut transactionum conventio terminavit, nolumus refricari, sed in reliquum illis hanc obijci sanctionem, quas antehac sopitas octo lustrorum silentio moveri hætenus, aut motas terminari non contigit.

EPILOGUS.

Illustris igitur et magna auctoritas tua, quæ per hanc generalem legem nostra statuit æternitas, edictis præpositis ad omnium notitiam faciat pervenire. — Dat. kal. Jun. CP., imperii DN. Justin. perpetuo Augusto 15, BASILIO V. C. Cons.

TIT. XIII.

DE LITIGIOSIS¹ ET DE DECIMA² PARTE LITIS AB ACTORE CAUTELE PRÆSTANDA.

NOVELLA CONSTIT. CXII.

Imp. Justin. Aug. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

PREFATIO.

Multa quidem de litigiosis tam antiqua³ legislatorum prudentia quam imperialis dispositio promulgavit, sed in præsentem quidem iudices a nostra clementia petierunt, ut dubietatem discernamus, quæ adhuc pro hujusmodi causis in iudiciis commovetur, et leges nec non constitutiones super his positas apertius explanemus: ut jam manifestissimum sit quas res vocari litigiosas oporteat.

CAP. I. Quæ res litigiosa sit.

Ideoquæ⁴ sancimus litigiosam⁵ dici et intelligi rem mobilem, et immobilem, seseque moventem, de cuius dominio causa inter petentem et possidentem movetur, aut per judiciariam conventionem, aut per preces principii oblatas, et insinuatam iudici, ac per eum adversario interpellatoris cogitas: in his enim casibus etiam præteritam constitutionem mansuetudinis nostræ posthac volumus obtinere: in qua scientes et ignorantes emptores discrevimus. Et hoc adijciendum esse perspeximus, ut si lite de re litigiosa pendente, pulsatum contigerit ab hac luce recedere, heredes autem ejus velle divisionem⁶ rerum facere, sine aliquo obstaculo liceat eis hoc agere. Quando enim res litigiosa per successionem ad heredes perveniunt, non debet alienatio intelligi earum inter coheredes divisio. Et hoc autem præsentem nostra lege discernimus, ut si contigerit unum pro tali causa litigantem, ab humano consensu recedentem, per ultimam voluntatem res aliquas de quibus dominii dubitatio vertitur, legati nomine cuicumque relinquere: si quidem heres judiciali sententia dominus earum fuerit demonstratus, tunc legatarius quod ei relictum est, modis omnibus consequatur. Si vero heres in iudicio victus extiterit, non habeat legatarius licentiam aliam rem pro eodem legato heredem exigere: quoniam sciens testator rem litigiosam esse, liti eventum legatario dereliquit. Unde damus licentiam legatario (si hoc prodesse sibi putaverit) liti participem fieri: ut ne aliquam forte negligentiam seu prodicionem heredi possit obijcere. Ab hoc autem litigiosi vocabulo hypothecas separari discernimus, et in his hanc distinctionem tenere: ut siquidem speciales res mobiles, vel immobiles, aut se moventes nominatim fuerint hypothecæ suppositæ, liceat⁷ quidem debitori eas, cui et quando voluerit vendere: sic tamen ut ex pretio earum usque ad debiti quantitatem satisfaciatur creditori. Si autem hoc debitor non fecerit: damus licentiam creditori, qui rem venditam suppositam habet, eandem rem vindicare, donec ei satis

4. N. 153. c. 6. L. ult. C. de fundis patrum. — 5. d. N. 97. — 6. L. 1. C. de iure fisci. — 7. L. 1. C. de iure fisci. — 8. L. 1. C. de iure fisci. — 9. L. 1. C. de iure fisci. — 10. L. 1. C. de iure fisci. — 11. L. 1. C. de iure fisci. — 12. L. 1. C. de iure fisci. — 13. L. 1. C. de iure fisci. — 14. L. 1. C. de iure fisci. — 15. L. 1. C. de iure fisci. — 16. L. 1. C. de iure fisci. — 17. L. 1. C. de iure fisci. — 18. L. 1. C. de iure fisci. — 19. L. 1. C. de iure fisci. — 20. L. 1. C. de iure fisci. — 21. L. 1. C. de iure fisci. — 22. L. 1. C. de iure fisci. — 23. L. 1. C. de iure fisci. — 24. L. 1. C. de iure fisci. — 25. L. 1. C. de iure fisci. — 26. L. 1. C. de iure fisci. — 27. L. 1. C. de iure fisci. — 28. L. 1. C. de iure fisci. — 29. L. 1. C. de iure fisci. — 30. L. 1. C. de iure fisci. — 31. L. 1. C. de iure fisci. — 32. L. 1. C. de iure fisci. — 33. L. 1. C. de iure fisci. — 34. L. 1. C. de iure fisci. — 35. L. 1. C. de iure fisci. — 36. L. 1. C. de iure fisci. — 37. L. 1. C. de iure fisci. — 38. L. 1. C. de iure fisci. — 39. L. 1. C. de iure fisci. — 40. L. 1. C. de iure fisci. — 41. L. 1. C. de iure fisci. — 42. L. 1. C. de iure fisci. — 43. L. 1. C. de iure fisci. — 44. L. 1. C. de iure fisci. — 45. L. 1. C. de iure fisci. — 46. L. 1. C. de iure fisci. — 47. L. 1. C. de iure fisci. — 48. L. 1. C. de iure fisci. — 49. L. 1. C. de iure fisci. — 50. L. 1. C. de iure fisci. — 51. L. 1. C. de iure fisci. — 52. L. 1. C. de iure fisci. — 53. L. 1. C. de iure fisci. — 54. L. 1. C. de iure fisci. — 55. L. 1. C. de iure fisci. — 56. L. 1. C. de iure fisci. — 57. L. 1. C. de iure fisci. — 58. L. 1. C. de iure fisci. — 59. L. 1. C. de iure fisci. — 60. L. 1. C. de iure fisci. — 61. L. 1. C. de iure fisci. — 62. L. 1. C. de iure fisci. — 63. L. 1. C. de iure fisci. — 64. L. 1. C. de iure fisci. — 65. L. 1. C. de iure fisci. — 66. L. 1. C. de iure fisci. — 67. L. 1. C. de iure fisci. — 68. L. 1. C. de iure fisci. — 69. L. 1. C. de iure fisci. — 70. L. 1. C. de iure fisci. — 71. L. 1. C. de iure fisci. — 72. L. 1. C. de iure fisci. — 73. L. 1. C. de iure fisci. — 74. L. 1. C. de iure fisci. — 75. L. 1. C. de iure fisci. — 76. L. 1. C. de iure fisci. — 77. L. 1. C. de iure fisci. — 78. L. 1. C. de iure fisci. — 79. L. 1. C. de iure fisci. — 80. L. 1. C. de iure fisci. — 81. L. 1. C. de iure fisci. — 82. L. 1. C. de iure fisci. — 83. L. 1. C. de iure fisci. — 84. L. 1. C. de iure fisci. — 85. L. 1. C. de iure fisci. — 86. L. 1. C. de iure fisci. — 87. L. 1. C. de iure fisci. — 88. L. 1. C. de iure fisci. — 89. L. 1. C. de iure fisci. — 90. L. 1. C. de iure fisci. — 91. L. 1. C. de iure fisci. — 92. L. 1. C. de iure fisci. — 93. L. 1. C. de iure fisci. — 94. L. 1. C. de iure fisci. — 95. L. 1. C. de iure fisci. — 96. L. 1. C. de iure fisci. — 97. L. 1. C. de iure fisci. — 98. L. 1. C. de iure fisci. — 99. L. 1. C. de iure fisci. — 100. L. 1. C. de iure fisci. — 101. L. 1. C. de iure fisci. — 102. L. 1. C. de iure fisci. — 103. L. 1. C. de iure fisci. — 104. L. 1. C. de iure fisci. — 105. L. 1. C. de iure fisci. — 106. L. 1. C. de iure fisci. — 107. L. 1. C. de iure fisci. — 108. L. 1. C. de iure fisci. — 109. L. 1. C. de iure fisci. — 110. L. 1. C. de iure fisci. — 111. L. 1. C. de iure fisci. — 112. L. 1. C. de iure fisci. — 113. L. 1. C. de iure fisci. — 114. L. 1. C. de iure fisci. — 115. L. 1. C. de iure fisci. — 116. L. 1. C. de iure fisci. — 117. L. 1. C. de iure fisci. — 118. L. 1. C. de iure fisci. — 119. L. 1. C. de iure fisci. — 120. L. 1. C. de iure fisci. — 121. L. 1. C. de iure fisci. — 122. L. 1. C. de iure fisci. — 123. L. 1. C. de iure fisci. — 124. L. 1. C. de iure fisci. — 125. L. 1. C. de iure fisci. — 126. L. 1. C. de iure fisci. — 127. L. 1. C. de iure fisci. — 128. L. 1. C. de iure fisci. — 129. L. 1. C. de iure fisci. — 130. L. 1. C. de iure fisci. — 131. L. 1. C. de iure fisci. — 132. L. 1. C. de iure fisci. — 133. L. 1. C. de iure fisci. — 134. L. 1. C. de iure fisci. — 135. L. 1. C. de iure fisci. — 136. L. 1. C. de iure fisci. — 137. L. 1. C. de iure fisci. — 138. L. 1. C. de iure fisci. — 139. L. 1. C. de iure fisci. — 140. L. 1. C. de iure fisci. — 141. L. 1. C. de iure fisci. — 142. L. 1. C. de iure fisci. — 143. L. 1. C. de iure fisci. — 144. L. 1. C. de iure fisci. — 145. L. 1. C. de iure fisci. — 146. L. 1. C. de iure fisci. — 147. L. 1. C. de iure fisci. — 148. L. 1. C. de iure fisci. — 149. L. 1. C. de iure fisci. — 150. L. 1. C. de iure fisci. — 151. L. 1. C. de iure fisci. — 152. L. 1. C. de iure fisci. — 153. L. 1. C. de iure fisci. — 154. L. 1. C. de iure fisci. — 155. L. 1. C. de iure fisci. — 156. L. 1. C. de iure fisci. — 157. L. 1. C. de iure fisci. — 158. L. 1. C. de iure fisci. — 159. L. 1. C. de iure fisci. — 160. L. 1. C. de iure fisci. — 161. L. 1. C. de iure fisci. — 162. L. 1. C. de iure fisci. — 163. L. 1. C. de iure fisci. — 164. L. 1. C. de iure fisci. — 165. L. 1. C. de iure fisci. — 166. L. 1. C. de iure fisci. — 167. L. 1. C. de iure fisci. — 168. L. 1. C. de iure fisci. — 169. L. 1. C. de iure fisci. — 170. L. 1. C. de iure fisci. — 171. L. 1. C. de iure fisci. — 172. L. 1. C. de iure fisci. — 173. L. 1. C. de iure fisci. — 174. L. 1. C. de iure fisci. — 175. L. 1. C. de iure fisci. — 176. L. 1. C. de iure fisci. — 177. L. 1. C. de iure fisci. — 178. L. 1. C. de iure fisci. — 179. L. 1. C. de iure fisci. — 180. L. 1. C. de iure fisci. — 181. L. 1. C. de iure fisci. — 182. L. 1. C. de iure fisci. — 183. L. 1. C. de iure fisci. — 184. L. 1. C. de iure fisci. — 185. L. 1. C. de iure fisci. — 186. L. 1. C. de iure fisci. — 187. L. 1. C. de iure fisci. — 188. L. 1. C. de iure fisci. — 189. L. 1. C. de iure fisci. — 190. L. 1. C. de iure fisci. — 191. L. 1. C. de iure fisci. — 192. L. 1. C. de iure fisci. — 193. L. 1. C. de iure fisci. — 194. L. 1. C. de iure fisci. — 195. L. 1. C. de iure fisci. — 196. L. 1. C. de iure fisci. — 197. L. 1. C. de iure fisci. — 198. L. 1. C. de iure fisci. — 199. L. 1. C. de iure fisci. — 200. L. 1. C. de iure fisci. — 201. L. 1. C. de iure fisci. — 202. L. 1. C. de iure fisci. — 203. L. 1. C. de iure fisci. — 204. L. 1. C. de iure fisci. — 205. L. 1. C. de iure fisci. — 206. L. 1. C. de iure fisci. — 207. L. 1. C. de iure fisci. — 208. L. 1. C. de iure fisci. — 209. L. 1. C. de iure fisci. — 210. L. 1. C. de iure fisci. — 211. L. 1. C. de iure fisci. — 212. L. 1. C. de iure fisci. — 213. L. 1. C. de iure fisci. — 214. L. 1. C. de iure fisci. — 215. L. 1. C. de iure fisci. — 216. L. 1. C. de iure fisci. — 217. L. 1. C. de iure fisci. — 218. L. 1. C. de iure fisci. — 219. L. 1. C. de iure fisci. — 220. L. 1. C. de iure fisci. — 221. L. 1. C. de iure fisci. — 222. L. 1. C. de iure fisci. — 223. L. 1. C. de iure fisci. — 224. L. 1. C. de iure fisci. — 225. L. 1. C. de iure fisci. — 226. L. 1. C. de iure fisci. — 227. L. 1. C. de iure fisci. — 228. L. 1. C. de iure fisci. — 229. L. 1. C. de iure fisci. — 230. L. 1. C. de iure fisci. — 231. L. 1. C. de iure fisci. — 232. L. 1. C. de iure fisci. — 233. L. 1. C. de iure fisci. — 234. L. 1. C. de iure fisci. — 235. L. 1. C. de iure fisci. — 236. L. 1. C. de iure fisci. — 237. L. 1. C. de iure fisci. — 238. L. 1. C. de iure fisci. — 239. L. 1. C. de iure fisci. — 240. L. 1. C. de iure fisci. — 241. L. 1. C. de iure fisci. — 242. L. 1. C. de iure fisci. — 243. L. 1. C. de iure fisci. — 244. L. 1. C. de iure fisci. — 245. L. 1. C. de iure fisci. — 246. L. 1. C. de iure fisci. — 247. L. 1. C. de iure fisci. — 248. L. 1. C. de iure fisci. — 249. L. 1. C. de iure fisci. — 250. L. 1. C. de iure fisci. — 251. L. 1. C. de iure fisci. — 252. L. 1. C. de iure fisci. — 253. L. 1. C. de iure fisci. — 254. L. 1. C. de iure fisci. — 255. L. 1. C. de iure fisci. — 256. L. 1. C. de iure fisci. — 257. L. 1. C. de iure fisci. — 258. L. 1. C. de iure fisci. — 259. L. 1. C. de iure fisci. — 260. L. 1. C. de iure fisci. — 261. L. 1. C. de iure fisci. — 262. L. 1. C. de iure fisci. — 263. L. 1. C. de iure fisci. — 264. L. 1. C. de iure fisci. — 265. L. 1. C. de iure fisci. — 266. L. 1. C. de iure fisci. — 267. L. 1. C. de iure fisci. — 268. L. 1. C. de iure fisci. — 269. L. 1. C. de iure fisci. — 270. L. 1. C. de iure fisci. — 271. L. 1. C. de iure fisci. — 272. L. 1. C. de iure fisci. — 273. L. 1. C. de iure fisci. — 274. L. 1. C. de iure fisci. — 275. L. 1. C. de iure fisci. — 276. L. 1. C. de iure fisci. — 277. L. 1. C. de iure fisci. — 278. L. 1. C. de iure fisci. — 279. L. 1. C. de iure fisci. — 280. L. 1. C. de iure fisci. — 281. L. 1. C. de iure fisci. — 282. L. 1. C. de iure fisci. — 283. L. 1. C. de iure fisci. — 284. L. 1. C. de iure fisci. — 285. L. 1. C. de iure fisci. — 286. L. 1. C. de iure fisci. — 287. L. 1. C. de iure fisci. — 288. L. 1. C. de iure fisci. — 289. L. 1. C. de iure fisci. — 290. L. 1. C. de iure fisci. — 291. L. 1. C. de iure fisci. — 292. L. 1. C. de iure fisci. — 293. L. 1. C. de iure fisci. — 294. L. 1. C. de iure fisci. — 295. L. 1. C. de iure fisci. — 296. L. 1. C. de iure fisci. — 297. L. 1. C. de iure fisci. — 298. L. 1. C. de iure fisci. — 299. L. 1. C. de iure fisci. — 300. L. 1. C. de iure fisci. — 301. L. 1. C. de iure fisci. — 302. L. 1. C. de iure fisci. — 303. L. 1. C. de iure fisci. — 304. L. 1. C. de iure fisci. — 305. L. 1. C. de iure fisci. — 306. L. 1. C. de iure fisci. — 307. L. 1. C. de iure fisci. — 308. L. 1. C. de iure fisci. — 309. L. 1. C. de iure fisci. — 310. L. 1. C. de iure fisci. — 311. L. 1. C. de iure fisci. — 312. L. 1. C. de iure fisci. — 313. L. 1. C. de iure fisci. — 314. L. 1. C. de iure fisci. — 315. L. 1. C. de iure fisci. — 316. L. 1. C. de iure fisci. — 317. L. 1. C. de iure fisci. — 318. L. 1. C. de iure fisci. — 319. L. 1. C. de iure fisci. — 320. L. 1. C. de iure fisci. — 321. L. 1. C. de iure fisci. — 322. L. 1. C. de iure fisci. — 323. L. 1. C. de iure fisci. — 324. L. 1. C. de iure fisci. — 325. L. 1. C. de iure fisci. — 326. L. 1. C. de iure fisci. — 327. L. 1. C. de iure fisci. — 328. L. 1. C. de iure fisci. — 329. L. 1. C. de iure fisci. — 330. L. 1. C. de iure fisci. — 331. L. 1. C. de iure fisci. — 332. L. 1. C. de iure fisci. — 333. L. 1. C. de iure fisci. — 334. L. 1. C. de iure fisci. — 335. L. 1. C. de iure fisci. — 336. L. 1. C. de iure fisci. — 337. L. 1. C. de iure fisci. — 338. L. 1. C. de iure fisci. — 339. L. 1. C. de iure fisci. — 340. L. 1. C. de iure fisci. — 341. L. 1. C. de iure fisci. — 342. L. 1. C. de iure fisci. — 343. L. 1. C. de iure fisci. — 344. L. 1. C. de iure fisci. — 345. L. 1. C. de iure fisci. — 346. L. 1. C. de iure fisci. — 347. L. 1. C. de iure fisci. — 348. L. 1. C. de iure fisci. — 349. L. 1. C. de iure fisci. — 350. L. 1. C. de iure fisci. — 351. L. 1. C. de iure fisci. — 352. L. 1. C. de iure fisci. — 353. L. 1. C. de iure fisci. — 354. L. 1. C. de iure fisci. — 355. L. 1

partes quæ in iudicio non permanent, propositis edictis vocare, ne cause infinitæ permaneant. — § 1. Si vero apud iudicem initium lis non acceperit, sed tantum conventionali libello quicunque pulsatus est, aut precibus nostræ oblationis clementiæ: jussio nostra super hoc prolata, sive scriptis, sive per mandata iudici fuerit intimata, et ea adversario per eum cognita: etiam sic licebit pulsato ire ad competentem iudicem et per eum suum adversarium simili modo vocare: ut siquidem sui presentiam actor fecerit, causa secundum legum ordinem examinata finem legitimum sortiatur. — § 2. Si vero propositis edictis vocatus ad iudicium venire, et suas intentiones aut per se aut per legitimum (sicut dictum est) procuratorem proponere noluerit: tunc et aliud unius anni spatium ei concedimus: intra quod, nisi suam intentionem fuerit prosecutus, damus licentiam iudici, et absente adversario, partis permanentis allegationes secundum nostras leges examinare: et veritate subtilis requisita, legitimum proferre sententiam. Si vero intra prædictum anni spatium venerit: et suas intentiones exercere voluerit: jubemus iudicem modis omnibus expensas vel sumptus quas propter litem pulsatus permanens in iudicio sustinuerit, ante omnia exigere actorem, et pulsato dare: et sic actorem permanere: donec causa finem secundum leges accipiat. Nam si tantummodo venerit, et expensis sive sumptibus datis solum annale tempus interrumpere voluerit, et iterum a iudicio recedens, usque ad exitum causæ non permanserit: jubemus eum post prædictas edictorum et annalis spatii observationes ab omni cadere actione, quam sibi competere contra pulsatum existimabat. *Deerior namque dolus ejus agnoscitur, qui interruptam iurum licem deseruit, quam qui semel acceptam dereliquit.* Legis autem privilegio, quæ volentibus non imponit necessitatem proprias actiones movere: illis tantummodo uti concedimus, qui nullam secundum prædictos modos adversario moverint questionem.

EPILOGUS.

Hæc autem omnia obtinere decernimus in causis quæ necdum vel iudiciali sententia, vel amabili conventionem, vel alia juri cognita decisione finite sunt, Theodote parens charissime atque amatissime. Illustri itaque et magnifica auctoritas tua presentem nostri numinis legem in perpetuo valituram edictis in hac regia urbe propositis, et præceptionibus in universis provinciis sub tua constitutis jurisdictione directis faciat manifestam: ut omnes ea quæ pro utilitate eorum sancimus, a se custodienda cognoscant. — Dat. 4 idus sept. CP., imp. DN. JUSTIN. P. P. Aug. anno 15, BASILIO V. C. CONS.

TIT. XIV.

IN MEDIO LITIS NON FIERI SACRAS FORMAS AUT SACRAS JUSSIONES: SED SECUNDUM ANTIQUAS LEGES GENERALES LITES DECIDI.

NOVELLA CONSTIT. CXIII.

Imp. JUSTIN. AUG. Theodoto sacrorum prætoriorum præfecto.

PREFATIO.

Omnia secundum nostras leges agi volentes, et harum virtutem servari studentes, perspeximus presentem scribere legem, ad ipsarum legum observationem. Agnovimus enim quoniam quidam iudicum volentes eis qui causas dicunt, tergiversari, et celare suas festinantes dilaciones, excusant se frequenter, dicentes quod sacræ formæ aut sacræ jussiones aut dispositiones spectabilium nostrorum referendariorum insinuatæ eis sunt, tanquam disponentes; quemadmodum oporteat negotium examinari aut iudicari.

CAP. I.

Et propterea sancimus, ut dum lis examinatur, sive in pecuniariis, sive in criminalibus, aut aliis quibuscunque emergentibus causis apud iudices, sive hic, sive in provinciis, neque pragmaticum typum, neque aliam prescriptionem, neque sacram nostram quamlibet ex scripto aut non scripto jussionem aut dispositionem in hac regia civitate spectabilium nostrorum referendariorum, aut alterius cujuslibet, disponentem eos quomodo decet inchoatum examinare aut iudicare negotium: insinuare iudicantibus, aut insinuatam valere: sed secundum generales nostras leges causas examinari et decidi. Quod enim in legum positum est potestate, non egebit aliqua extrinsecus dispositione. Si quod enim ad nos negotium, apud iudicem jam dictum, aut antequam hoc principium sumat, perspeximus nos hoc per proprium nostrum iudicium disponere et di-

22. In pr. supr. h. c.
Tit. XIV. — 1. Lib. 1, C. 21; N. 52, c. 13; L. 13, C. de appellationibus. — 2. N. 15, c. 1, in fin. d. N. 52, c. 13; L. 40, D. de iudiciis, pr. Inst. de offic. iud. — 3. d. N. 52, c. 13; L. ult.

984
cere: hoc nequaquam alterius iudicis egebit iudicio. Sicut enim a nobis per sacram (sicut dictum est) iudicium disposita aut decisa, non egebit aliorum examinatione, aut iudicio, aut retractatione aliqua: sic nos (quibus Deus sancienti potestatem donavit) si aliquod iudicium in quolibet negotio protulerimus, non alii iudici hoc committimus sive per formas, sive per dispositiones spectabilium nostrorum referendariorum, aut alterius cujuslibet, quomodo convenit hoc negotium examinari aut iudicari: utpote quia a nobis semel iudicatum est, quod retractari a nullo valeat: his videlicet tenentibus, quando scripta talis aliqua nostra procedit sententia. Si vero aliqua dubitatio iudici de aliqua fiat lege: nunciet ad nostram potestatem, et a nobis expectet causæ scriptam declarationem aut interpretationem, et secundum eam decidat litem. — § 1. Si vero dum causa dicitur, pragmatica nostra forma, aut dispositio spectabilium nostrorum referendariorum, aut alterius cujuslibet, aut aliud aliquid horum quæ dicta sunt omnium, iudicantibus insinuetur, ordinans in his examinationem, aut sententiam, jubemus iudicem quidem omnino non respicere: sed his vacantibus, et nullam penitus habentibus virtutem secundum generales nostras leges causam examinare, et legitimum fini contradere. Si autem hoc non custodierit iudex, decem librarum auri eum subjacere pœnæ: ut etiam aliam nostram majorem indignationem experiatur: eidem pœnæ subjecto et eo, qui presument talem aliquam dictare formam, et ministrantibus ei, et talem aliquam dispositionem facientibus spectabilibus nostris referendariis. Et hæc dicimus sive ex sacra nostra sanctione iudicare quispiam deputatus est, sive ex præcepto iudiciali, sive secundum arbitrium, aut compromissarium schema questionem audit: sive scripto, sive sine literis. Sed vel si quis iudicium propriam despiciens salutem ex aliquo tali presumpserit sententiam proferre: hæc ita infirmam esse volumus, ut neque appellatione ideat, neque ex compromisso inferatur pœna. Nos enim omnes iudices secundum generales nostras leges examinationes et sententias ferre volumus. Illud quoque indubitatum erit, quia neque iudicialis quælibet valebit jussio extra quod ordinatum est hæc nostra lege.

CAP. II.

Super hoc autem et illud iudices nosse opus est, quia competens est eos, et quæ adhuc et nunc moventur questiones, secundum generales determinare leges, vel si quispiam præcessit impetrans sanctionem, disponentem iudicantis examinationem, aut sententiam. Et enim qui tale aliquid impetravit jam, sententiamque definitivam nondum promeruit, nihil ex his quæ impetravit, prodesse volumus. Si enim semel pervenit sententia definitiva data: nequaquam hæc ex nostra hac perscrutari lege jubemus: licet appellatio subsequata sit, aut retractationis est aliqua species contra sententiam. Eam autem jussionem, quæ non disponit quidem iudicantem, aut iudicare futurum, quomodo oporteat questionem fieri, aut iudicium inferri: causam vero fini studiose tradi legitimum vult: aut actorum imponet editionem, aut iudicem cogit legitimum proferre sententiam, aut simul alium iudicem secundum nostras præstitutas leges et fieri, et valere, et scripto et sine scriptura non prohibemus.

CAP. III.

Ut autem omnes nostri subjecti et maxime qui litibus atteruntur, nostram pro se noverint providentiam, et nullus hæc sacram nostram circumveniat legem, neque ignorantiam in ea proponat, sancimus in unoquoque negotio initium apud iudicem accipere ex processibus mox, et ante ipsam personarum firmationem⁷ inscribi eam, et monumentorum fieri partem: sic enim gestis præfulgens prohibebit ea quæ præter ejus virtutem tentantur circa eam, et circa ipsam forsitan personarum firmationem: et prævaricari eam nitentibus per multa interminata refrenabit a talibus eos presumptionibus, et propriis tempus non sinet fieri pœnis. Ut enim iniquitatem simul et injustitiam per omnia expellamus, propterea presentem posuimus legem, undique eam, et per eam alias cautas et incircumvenientes custodientes reipublicæ leges, secundum quas et nos ipsi imperium, quod Deo dante suscepimus, custodire, nostramque rempublicam ab his legibus muniri semper optamus.

EPILOGUS.

Quæ igitur plauerunt nobis, et per hæc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo servare quidem studeat, omnibus autem palam faciat, propendens quidem eam in hac felicissima civitate, præceptis autem solemnibus utens ad provinciarum presides, ut omnes homines scient eam quam super eos habemus providentiam. — Dat. 10 kal. decemb. CP., DN. JUSTIN. P. P. Aug. anno 15, BASILIO V. C. CONS.

C. contra jus vel utilitat. — 4. L. 1, § 4, D. ad SC. Turpill. — 5. *Abrog.* N. 125, c. 1. — 6. L. ult. C. de mandat. princip. — 7. L. 1, § 1, de lite pendente. — 7. *Fac.* § 3, Inst. de statistis

TIT. XV.

UT DIVINÆ JUSSIONES SUBSCRIPTIONEM HABEANT GLORIOSISSIMI QUÆSTORIS.

NOVELLA CONSTIT. CXIV.

Imperator JUSTINIANUS AUGUSTUS Theodoto sacrorum prætoriorum præfecto.

PREFATIO.

Nostræ serenitatis sollicitudo præmediis invigilat subjectorum, nec cessamus inquirere, si quid sit in nostra republica corrigendum; ideo namque voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis præparemus. Unde ad universorum utilitatem pertinere perspeximus, si sacras etiam jussiones cum competenti jubeamus cautela procedere, ne aliquibus liceat eas pro sua voluntate profiteri.

CAP. I.

Nam præsentem lege decernimus, nullam divinam jussionem neque per viri magnifici quæstoris adjuvatores, neque per aliam cujuslibet militiæ aut dignitatis aut officii personam, cuiquam iudici confectam, a quolibet suscipi cognoscere, cui magnifici viri quæstoris annotatio subjecta non fuerit, qua continueatur et inter quos, et ad quem iudicem, vel per quam fuerit directa personam: quatenus omni posthac ambiguitate submota, nulla cuilibet excusationis relinquatur occasio: scientibus iudicibus vel administratoribus universis, quod si in quolibet negotio sacrum susceperint jussionem, nisi cui quæstoris viri magnificentissimi fuerit subjecta annotatio, multa viginti librarum auri, et officium eorum simili pœna plectetur: quibus jubemus si qua talis jussio ad eos pervenerit, mox ad prædictum virum magnificum quæstorem referre, aut cum illo qui hæc ingerit, destinare: ut in eum vindicta procedat, quam in falsarios jura nostra constituerunt, Theodote, parens charissime, atque amatissime.

EPILOGUS.

Quam legem perpetuo valituram celsitudo tua ad universorum faciat pervenire notitiam.

Ejusdem breve argumentum.

Omnis sacra jussio quæstoris subscriptionem habet: et quibus de rebus publicetur qualemque iudicem det, manifestator. Non repugnat quod jubetur, omne principis rescriptum principis manu omnino subsignari debere. Nam presens constitutio non tollit et abrogat quod in Cod.⁵ dictum est, sed addit quod hic statuitur, videlicet quæ a principe subsignari non oportet.

TIT. XVI.

UT CUM DE APPELLATIONE COGNOSCITUR, SECUNDUM ILLAS LEGES DEBEAT IUDICARI, QUÆ TEMPORE LATÆ SENTENTIÆ OBTINEBANT: NON SECUNDUM EAS QUÆ POSTEA PROMULGATÆ SUNT: ET DE ALIIS CAPITULIS.

NOVELLA CONSTIT. CXV.

1. Ut cum de appellationibus, et retractationibus, et relationibus iudicium cognoscitur, secundum illas leges controversiæ decendantur, quæ tempore latæ sententiæ et suggestionis obtinebant, non quæ postea promulgatæ sunt. — 2. Si altera litigantium pars renunciet se allegationibus contentam fore, altera vero differat, quasi non contenta, iudex dato unius, et item alterius, et tertii mensis dilationem, his autem præteritis non amplius expectato, sed proferto sententiam. — 3. Quæ causæ ingratitudinis rationabiliter filiis objici possint a parentibus. — 4. Quæ rursum causæ ingratitudinis, rationabiliter possint parentibus objici a filiis. — 5. Ut lugentes, et qui genere illis proximi sunt, nulla de causa intra nonum diem prehendantur vocatione in jus. — 6. De constituta pecunia obligatione et sponsonibus, si quis ita pecuniam constituat aut spondeat, satis tibi facio, aut satis tibi fiet a me, et hoc et illo: aut satis tibi fiet a me, aut hoc aut illo.

Tit. XV. — 1. Constit. Justiniani de filiis liberarum, in fin. infr. — 2. Authent. Gloriosissimi, C. de divers. rescript. — 3. L. 3, l. pen. C. d. t.
Tit. XVI. — 1. *Fidei tamen* L. 1, D. de pœnis. — 2. N. 75, c. 9, in fin.; L. 7, C. de legibus; L. 27, pr. C. de usuris. — 3. L. 52, § 1, C. de sacros. eccles.; L. un, in fin. C. de contract. iudic. — 4. Authent. Jubemus, C. de iudiciis. — 5. *Fac.* L. 99, in fin. D. de verb. signif.

Imp. JUSTIN. AUG. Theodoto Orientalium sacrorum prætoriorum præfecto.

PREFATIO.

Pervenit ad scientiam nostræ serenitatis, quod cum inter Eustathium virum reverendissimum Tholonæ civitatis episcopum, et Pistum, diacorum ecclesiæ Thelmissensis fuisset causa commota, processit a rectore provinciæ definitiva sententia, contra quam appellatio est porrecta. Iudices igitur apud quos appellatio ventilabatur, dubitantes, ad nostram clementiam retulerunt, an secundum leges quæ obtinebant, quando processit definitiva sententia, an secundum tenorem illius legis, quæ post definitivam sententiam a nobis promulgata est, eandem causam examinare deberent. Nos itaque justum esse perspeximus, secundum leges quæ obtinebant tempore latæ sententiæ prædictam appellationis causam examinari, et terminum secundum ipsas accipere. Prævidimus autem et post hæc si quodcumque dubitatio talis emergerit, eam simili ordine terminare.

CAP. I. *Ut causæ appellationum dirimantur ex iis legibus quæ tempore latæ sententiæ obtinebant.*

Ideoque sancimus, si quando de aliqua causa processerit definitiva sententia, et provocatio fuerit subsequata: appellationis examinatores secundum leges quæ tempore definitive sententiæ obtinebant, terminum dare negotio: hoc eodem videlicet observando et in retractandis amplissimæ prætorianæ sententiis, et in suggestionibus iudicum, quando utraque partes omnibus allegationibus suis renuntiaverint, et iudices per suas relationes, quid disponi debeat, interrogaverint. In omnibus enim prædictis casibus illas leges a cognitoribus servari decernimus, quæ tempore sententiæ, aut certæ relationis obtinebant: tametsi contigerit postea legem promulgari novi aliquid disponentem, et tenorem suum ad præterita quoque negotia referentem.

CAP. II. *De his qui post renunciationem adversariorum se allegationes habere dicunt.*

Sed et hoc presentem addimus sanctioni. Quia inter litigatores aliquando contingit unam quidem partem suis allegationibus renunciare, aliam vero scientem se malas causas habere, post cognitionalia certamina, et dilaciones, quas probationum causa leges concedunt, nolle confiteri allegationes sibi sufficere, ne cito causæ qualitas agnoscat: jubemus, ut quando una pars allegationibus renunciat, alia vero pars dixerit se habere aliquid quod proponat: iudex negotii modis omnibus eam partem quæ utitur dilacione, compellat intra triginta dies postquam altera pars renunciaverit, quidquid velit, sine aliqua intermissione proponere: quod si non fecerit, tunc ad ejus malitiam convincendam alius unus mensis indulgeatur a iudice. Si vero et sic distulerit, alterius unius mensis ei dilatio præbeat: ita ut si usque ad prædictos tres menses quos litigatoribus protrahentibus concessimus, suas non proposuerit allegationes: tunc cognitor causæ non amplius expectans modis omnibus proferat sententiam legibus consonantem: vel si voluerit, referat, ne litigatoribus male certantibus liceat causarum exitum ultra protrahere.

CAP. III. *Quæ sunt justæ exheredationis liberorum causæ.*

Aliud quoque capitulum presentem legi addendum esse perspeximus. Sancimus igitur non licere penitus patri vel matri, avo vel aviæ, proavo vel proaviæ suum filium vel filiam, vel ceteros liberos præterire, aut exheredes in suo facere testamento, nec si per quamlibet donationem, vel legatum, vel fideicommissum, vel alium quemcumque modum eis dederit legibus, debitam portionem: nisi forsitan probauerint ingratum: et ipsas nominatim ingratitudinis causas parentes suo inseruerint testamento. Sed quia causas ex quibus ingratum liberi debeant iudicari, in diversis legibus dispersas, et non aperte declaratas invenimus: quarum aliquæ nec dignæ nobis ad ingratitudinem visæ sunt: aliquæ vero cum essent dignæ, prætermisæ sunt: ideo necessarium esse perspeximus eas nominatim presentem lege comprehendere: ut præter ipsas nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere, nisi quæ in hujus constitutionis serie continentur. Causas autem justas ingratitudinis hæc esse decernimus. — § 1. Si quis parentibus suis manus intulerit. — § 2. Si gravem et inhonestam injuriam eis ingesserit. — § 3. Si eos in criminalibus causis accusaverit, quæ non sunt adversus principem, sive rempublicam. — § 4. Si cum maleficis hominibus ut maleficis conversatur. — § 5. Vel vitæ parentum suorum per venenum, aut alio modo insidiari tentaverit. — § 6. Si nocerit suæ, aut concubinæ patris, filius sese immiscuerit. —

6. L. 9, C. de iudiciis. — 7. Authent. Non licet, Authent. Ex causa, C. de liber. præter. — 8. L. 50, D. de liberis et posthumis: L. 3, D. de injusto raptu, pr. Inst. de exhered. liber. — 9. § 2, Inst. de inoffic. testam. — 10. L. 1, § 2, D. de obsequ. — 11. d. L. 1, in fin. 2, Fend. ad § 2, vers. porro. — 12. N. 52, c. 15, § 1 et 2; L. 59, § 4, D. ad leg. Jul. de adulteriis. — 13. Tit. D. de lege Pompeia de parricid. — 14. L. 17, C. de nuptiis. — 15. L. 4, C. d. t.